

УДК 316.614.034-053.9(4).

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ: НА ПРИКЛАДІ ПІЗАНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Ольга Біличенко

доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри
української мови та літератури,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-9292-9938
Olgabelichenko64@gmail.com

Валентина Коваленко

старший викладач кафедри іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Слов'янськ, Україна
ORCID 0000-0002-7391-3746
valentina.kovalenko1204@gmail.com

Анотація. У статті представлені результати вивчення досвіду соціалізації студентів європейських закладів вищої освіти, зокрема Пізанського університету (UNIFI, Італія). Автори аналізують систему соціалізації в закордонних вишах, порівнюючи з існуючою практикою українських педагогічних університетів: рівень їх соціалізації, здатність адаптуватися в соціальному та професійному середовищі, сформованість необхідних професійних та соціальних компетентностей. У статті висвітлюються особливості процесу соціалізації в сучасних соціо-культурних умовах країни. Автори наголошують на необхідності вдосконалення процесу соціалізації студентської молоді в Україні, враховуючи процеси євроінтеграції. Зосереджується увага на позитивних особливостях існуючої системи соціалізації в європейських країнах, зокрема, в Італії. За приклад узято досвід факультету лінгвістики, зокрема студентів, що навчаються на кафедрі філології, літератури та лінгвістики.

Ключові слова: соціальна педагогіка; вища школа; євроінтеграція.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Соціалізуюча роль закладу вищої освіти не обмежується передачею студенту певного комплексу знань, але орієнтує на майбутній професійний статус і адаптацію до професійного середовища. В процесі навчання постійно зростає обсяг компетенцій, необхідних для включення в професійне середовище. **Актуальність дослідження** полягає в тому, що реформування суспільства зумовило трансформацію соціалізаційних практик і напрямів, зміну моделей соціалізованості людини. Загалом будь-яку спеціальність, яку пропонує вища школа, слід розглядати як максимально наближену можливість розвитку та реалізації здібності особистості, її інтелектуального та творчого потенціалу. Спеціальності, пов'язані з професійною підготовкою майбутніх фахівців передбачають комплексну

взаємодію соціальних, навчальних, виховних та дидактичних компонентів разом із наповненням їх новим змістом. У цьому плані важливим і корисним для нас буде досвід європейських країн, зокрема Італії. Цікавою є практика італійських колег з Пізанського університету (UNIFI, м. Піза).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність розв'язання цих завдань підтверджена нормативно-законодавчими документами із питань соціалізації молоді: Законами України «Про вищу освіту» (2014 р., із змінами та доповненнями 2017 р.), «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (2016 р.). У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. робився наголос на тому, що одним з першочергових напрямків державної освітньої політики має стати розбудова ефективної системи національного навчання, виховання, розвитку і соціалізації молоді. Це передбачає розроблення нових освітніх програм і моделей, ефективних механізмів взаємодії органів освіти, освітніх установ, молодіжних громадських організацій. У зв'язку з цим особлива увага має бути зосереджена на вищій ланці освіти, завдання якої – підготовка майбутнього фахівця, готового до життєдіяльності в новому соціальному форматі, здатного адаптуватися до суспільних змін.

Саме на це звертається увага в офіційних державних документах: Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Законі України «Про вищу освіту», Концепції національного виховання, Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001 р.), «Про соціальні послуги» (2019 р.), указів Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» (2002 р.), «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки», стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (2014 р.), Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2015 роки (2014 р.) та ін.

Особливе місце серед досліджень проблем соціалізації особистості займають роботи, присвячені соціалізації дітей та молоді, авторами яких є: Г. Беленька, А. Богуш, Л. Варяниця, О. Вишневський, Н. Гавриш, С. Курінна, Н. Лисенко, Т. Логвиненко, Н. Побірченко, Т. Поніманська, Ю. Приходько, І. Рогальська-Яблонська, С. Савченко, С. Сайко та ін. Ця проблема знайшла місце і в дослідженнях зарубіжних науковців: M. Franco, J. W. Kron, P. Nyborg, J. Richardson, A. Underhill.

Аналіз наукової літератури та вивчення досвіду в цьому напрямку Пізанського університету, зокрема студентів, які навчаються на кафедрі

філології, літератури та лінгвістики лінгвістичного факультету, дає можливість зробити висновок про те, що досвід італійських колег може допомогти вдосконалити систему соціалізації студентів в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є спроба виявити значимі фактори соціалізації студентів в італійському освітньому просторі.

Результати дослідження. Сфера освіти в сучасних умовах проявляє себе як найбільш динамічна соціальна підсистема, що відтворює моделі соціалізації. Освіта активно реагує на соціально-комунікаційні трансформації, значення яких посилюють інформатизація, диференціація, поява нового ринку освітніх послуг. Загалом будь-яку спеціальність, яку пропонує вища школа, слід розглядати як максимально наближену можливість розвитку та реалізації здібності особистості, її інтелектуального та творчого потенціалу. Спеціальності, пов'язані з професійною підготовкою майбутніх філологів, передбачають комплексну взаємодію соціальних, навчальних, виховних та дидактичних компонентів разом із наповненням їх новим змістом.

Соціалізація майбутнього філолога – це складний цілісний стан соціалізації особистості, який характеризується сукупністю її професійно важливих якостей і забезпечує їй свідомий перехід із системи вузівської підготовки в систему професійної діяльності і успішну самореалізацію в ній на основі ціннісного ставлення до праці, володіння способами самопізнання, самоаналізу і самооцінки, прагнення до самоосвіти та самовиховання, здійснення самоконтролю і самокорекції, наявності професійних та філологічних здібностей. Аналіз численних концепцій соціалізації показує, що усі вони так чи інакше тяжіють до двох підходів, які різняться розумінням ролі самої людини в процесі соціалізації.

Перший підхід передбачає пасивну позицію людини в процесі соціалізації, а саму соціалізацію розглядає як процес адаптації її до суспільства, яке формує кожного члена суспільства у відповідності з культурою, яка йому притаманна.

Другий підхід передбачає активну участь людини в процесі соціалізації, коли людина не тільки адаптується до суспільства, але й впливає на свої життєві обставини й на самого себе. Цей підхід можна визначити як суб'єкт – суб'єктні. Спираючись на цей підхід, соціалізацію можна трактувати як розвиток і самозміну людини в процесі засвоєння та відтворення культури, що відбувається у взаємодії людини з умовами життя на усіх етапах.

Особливості соціалізації студентської молоді слід розглядати з огляду на становлення соціальної зрілості студента вищого навчального закладу в ході навчання і виховання. Суттєвим доробком у вирішенні цих особливостей

навчально-виховного процесу визначені три складника виховного процесу:

- соціальний вплив на студента навчального процесу, який проходить у певних соціальних умовах (місце, форми, методи, викладач, який виступає носієм соціальних цінностей суспільства);
- виховний процес, що формує життєву позицію, вчить адекватному вибору поведінки у соціумі;
- формуючий вплив викладача в усіх аспектах навчально-виховного процесу, результатом якого є сформованість світогляду, оволодіння цілою низкою соціальних цінностей суспільства, сформованість позитивного рівня емоційно-почуттєвої сфери та ціннісних орієнтацій.

Усі три компоненти змісту навчально-виховного процесу мають як соціальну, так і педагогічну складову, що націлює на вирішення завдання готовності до самостійного життя, сформованості необхідних професійних вмінь і навичок.

Структура соціалізації студента у наукових розробках українських і зарубіжних науковців виокремлює декілька компонентів:

- особистісний (здатність до самореалізації в обраній професії);
  - діяльнісний (здатність до професійної діяльності);
  - комунікативний (здатність до ефективного спілкування та взаємодії)
- (Євтух, 2002).

Найбільш розгалужену структуру процесу соціалізації в аспекті компетентності наводить у своєму дослідженні В. Турчанінова:

- *концептуальний* компонент (сума професійно значущих знань);
- *інтегративний* компонент (здатність спеціаліста поєднувати у професійній діяльності теорію і практику);
- *конфліктологічний* компонент (обізнаність особистості щодо можливих стратегій поведінки в конфлікті та вміння адекватно реалізовуватися в конкретній ситуації);
- *комунікативний* компонент (уміння ефективно користуватися письмовими та усними засобами комунікації);
- *особистісний* компонент (професійна спрямованість та ціннісні орієнтації, професійно важливі особистісні якості та здібності, обов'язок та відповідальність, наявність професійного Я-образу) (Турчанінова, 2005).

Для студентів філологічних спеціальностей повною мірою застосовуються і виправдовуються на практиці всі ті етапи, фактори, характерні властивості процесу соціалізації, що й до представників інших спеціальностей студентської молоді. Однак, за наявності всіх структурних елементів складної парадигми

входження у соціум багатогранного вузівського простору, вирізняються й суттєві відмінності, особливості з урахуванням філологічної специфіки.

Так, розробку особливостей структури соціалізації студентів філологічних спеціальностей необхідно розглядати як своєрідний синтез психолого-педагогічних, соціологічних доробок у комплексі з новітніми досягненнями гуманітарних наук. Зважаючи на думку О. Усик, до аспекту компетентності майбутнього філолога необхідно долучити:

- розвиток світогляду та підготовку до сприйняття себе як носія національних цінностей;
- розвиток загальнолюдських культурних цінностей, космополітичного мислення, усвідомлення відповідальності за майбуття країни;
- навчання етично прийнятних норм самовираження в суспільстві;
- оволодіння етикою й стратегією дискусійного спілкування з людьми різних поглядів і вірувань;
- набуття та розвиток умінь застосовувати соціокультурні знання, уміння і навички відповідно до ситуації спілкування у процесі комунікації;
- розвиток потреби в самоосвіті (Усик, 2010).

У зв'язку з цим та беручи до уваги розробку структури соціалізації студентів філологічних спеціальностей в аспекті соціальної компетентності, виділяються п'ять компонентів; *когнітивно-перцептивний, мотиваційний, комунікативно-діяльнісний, комунікативно-рефлексивний, особистісний*, кожен з яких має своє змістове навантаження:

- *когнітивно-перцептивний* компонент включає знання (філологічні психологічні, педагогічні), адекватне емоційно-чуттєве сприйняття навчальної інформації, соціально-пізнавальну спрямованість студента;

- *мотиваційно-цільовий* компонент передбачає потребу у здійсненні взаємодії соціальної поведінки, соціальної установки, визначення мети планування навчальної діяльності;

- *комунікативно-діяльнісний* охоплює навчальні та соціальні вміння взаємодії, соціальну активність студентів, соціально-прогностичні уміння;

- *комунікативно-рефлексивний* компонент пов'язаний з рефлексією соціальної поведінки, самоаналізу та самооцінкою навчальної діяльності;

- *особистісний компонент* соціальної компетентності студентів філологічних спеціальностей містить толерантність, емпатичні здібності, креативність, упевненість, інтелігентність (Усик, 2010).

Така п'ятикомпонентна структура процесу соціалізації може вважатися вичерпною та оптимальною як з точки зору теоретичної розробленості, так і з

точки зору практичних впливів.

Підготовка філологів в Пізанському університеті в сучасних соціокультурних умовах забезпечує інтенсивність оволодіння компетенціями, формування яких сприяє досягненню успіхів випускниками, розвитку професійної інтеграції в освітній простір різних європейських країн. Студенти, навчаючись в університеті, досягають високого рівня академічної мобільності, що дає можливість брати участь в програмах академічного обміну та сприяє соціалізації студентської молоді.

Академічна мобільність італійських студентів є механізмом адаптації особистості до умов соціальної взаємодії, які постійно змінюються і сприяє розвитку міжкультурної, соціокультурної та професійної компетентності. В процесі навчання на лінгвістичному факультеті важливе місце відводиться організованому впливу лінгвопедагогічної системи, академічній мобільності як фактору соціалізації та вихованні студентської молоді. Досвід Пізанського університету є корисним для нас тому, що університет надає великі можливості проходження студентами закордонного стажування. Він регулярно інформує про можливість участі у програмах на основі співробітництва з іноземними вишами, про можливість участі в міжнародних конкурсних програмах. В цілому Пізанський університет ставить перед собою складне завдання формування компетентної, ініціативної особистості, яка надихається національними цінностями, в той же час, долучається до цінностей іншомовної культури.

Таким чином виконується завдання соціалізації студентської молоді в сучасних умовах – формування готовності до функціонування на різних рівнях міжкультурної комунікації: загальносвітовому, міжособистісному, в той же час зберігаючи й розвиваючи найкращі риси національного характеру італійців. Таким чином враховується своєрідність етнічної культури, що забезпечує підтримку сутності людини в сучасних умовах.

Міжкультурна комунікація відіграє надзвичайну роль в процесі соціалізації особистості студента. Тому мова, яку вивчає студент, - це основний канал, за допомогою якого студент знайомиться з іншомовною культурою. В італійських університетах формування мовної компетенції здійснюється в ході цілеспрямованого процесу в університеті, в спеціально організованій лінгвопедагогічній системі. В у мовах академічної мобільності, відчуваючи вплив оточуючого іншомовного середовища, студент інтегрується в нове соціальне середовище. В цьому випадку відбувається активна взаємодія зі світом мови, яка вивчається. На кафедрі філології, літератури та лінгвістики Пізанського університету студенти вивчають різні мови – англійську, німецьку, французьку, слов'янські, арабські та мають можливість проходити стажування в

країнах, де поширені ці мови. Самостійне знайомство з новою країною, звикання до нових умов сприяють розвитку соціокультурної компетентності італійських студентів.

Одне з основних завдань, що ставляться перед студентами лінгвістичного факультету, – це підвищення мовної компетентності. Відвідування різних курсів, проживання в хостелах дає можливість розвивати не тільки мовну компетентність, але й соціокультурну, яка формується в процесі соціалізації, виховання та самовиховання, етносоціокультурно обумовлені, актуалізуються в діяльності, у взаємодії з іншими людьми, базується на знаннях, інтелектуально та особистісно обумовлені. Розвиваючись в освітньому просторі, це стає і результатом соціалізації. Тоді соціокультурна компетентність студентів може розглядатися як інтегральна характеристика розвитку особистості студента в результаті процесу соціалізації та як результат засвоєння соціального досвіду, показником якого є знання та прийняття норм, цінностей, ступінь включення в навчальний процес, в систему міжособистісних стосунків.

Великий вплив на соціалізацію студентів, що навчаються на лінгвістичному факультеті, справляють викладачі кафедри філології, літератури та лінгвістики, зокрема Джованна Томассуччи, Чинція Кадаманьяні, Стефано Гордзоніо, Марко Саббатини, Марко Россатти, Антоніетта Санна, яких студенти поважають за високоосвіченість, працездатність, успішність, невтомність, прагнення постійно вдосконалюватися. Готуючись до лекцій, вони часто працюють в бібліотеках країн, мову та літературу яких викладають.

Для студентів філологічних спеціальностей повною мірою застосовуються і виправдовуються на практиці всі ті етапи, фактори, характерні властивості процесу соціалізації, що і до представників інших спеціальностей студентської молоді. Однак, за наявності всіх структурних елементів складної парадигми входження в соціум багатогранного освітнього простору вищого навчального закладу, вирізняються й суттєві відмінності, особливості з урахуванням філологічної специфіки. Так розробку особливостей структури соціалізації студентів філологічних спеціальностей необхідно розглянути як своєрідний синтез психолого-педагогічних, соціологічних доробок у комплексі з новітніми досягненнями гуманітарних наук.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, навчання на кафедрі філології, літератури та лінгвістики Пізанського університету здійснюється в контексті процесу соціалізації: спеціальними лінгвопедагогічними методами, що сприяє формуванню як професійної, так і соціокультурної компетентності. Італійські студенти не тільки засвоюють знання, уміння, навички, але й оволодівають лінгвістичним та

соціокультурним досвідом, що дає можливість бути ефективними в міжкультурній взаємодії. Тому ми вважаємо, що для успішної соціалізації українських студентів необхідно увести у практику нові, відповідні вимогам демократичного суспільства методи роботи, що спираються на сучасні педагогічні теорії й актуальні методологічні принципи.

В нових історичних умовах університету необхідно повернути роль найважливішого інституту соціалізації, визначити шляхи вирішення задач підготовки студента до успішної діяльності в рамках нової системи соціальних відносин, обумовлених законами ринку, з одного боку, з іншого – цінностями культури постіндустріального суспільства. **Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі** будуть складати пошук методів соціалізації студентів-філологів, що можуть сприяти процесу соціалізації в освітньому просторі українського педагогічного університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євтух, М. Б. і Сердюк, О. П. (2002). *Соціальна педагогіка*. Київ, Україна: МАУП.
2. Москаленко, В. В. (2013). *Соціалізація особистості*. Київ, Україна: Фенікс.
3. Овчаренко, Г. Е. (2005). *Педагогічні умови соціалізації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у позанавчальній діяльності*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Луганськ, Україна: Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка.
4. Турчанинова, В. Н. (2005). *Формирование у студентов профессиональной компетентности в социальной работе с семьей*. (Дис. канд. пед. наук). Екатеринбург, Россия: ЕГУ.
5. Усик, О. Ф. (2010). *Формування соціокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей у процесі вивчення гуманітарних дисциплін*. (Дис. канд. пед. наук). Київ, Україна: Інститут педагогіки АПН України.
6. Making a European area of lifelong learning a reality. <http://ec.europa.eu/education/>
7. Meraz Lewis, Ramona, B. (2011). The lived worlds and life experiences of residents in university linked retirement communities: A qualitative approach. Master's Theses and Doctoral Dissertations. 421:<http://commons.emich.edu/theses/421>
8. Ricardo Rodrigues, Stefania Iinca, Maša Filipovič Hrast, Andrej Srakar and Valentina Hlebec. (2022). Care Task Division in Familialistic Care Regimes: A Comparative Analysis of Gender and Socio-Economic Inequalities in Austria and Slovenia. *Sustainability*, 14(15), 9423. [:https://doi.org/10.3390/su14159423](https://doi.org/10.3390/su14159423)

THE EUROPEAN EXPERIENCE OF STUDENT SOCIALIZATION: THE EXAMPLE OF THE UNIVERSITY OF PISA

Olga Bilychenko

Dr. of Sciences in Social Communications, the Professor,
The Head of the Department of the Ukrainian Language and Literature,
SHEI “Donbass State Pedagogical University”,

Sloviansk, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-9292-9938

Olgabelichenko64@gmail.com

Valentina Kovalenko

Senior Lecturer of the Department of Foreign Languages,
Donbass State Pedagogical University,
Sloviansk, Ukraine

ORCID 0000-0002-7391-3746

valentina.kovalenko1204@gmail.com

Abstract. The problem is that the system of student socialization in Ukrainian universities does not meet modern European requirements. The experience of European colleagues, in particular the University of Pisa (Italy), provides an opportunity to study and improve this process using modern methods.

A special place among the studies of the problems of socialization of the individual is occupied by the educational works devoted to the socialization of children and youth, they are: H. Belenka, A. Bogush, L. Varyanitsa, O. Vyshnevskiy, N. Gavrish, S. Kurinna, N. Lysenko, T. Logvynenko, N. Pobirchenko, T. Ponimanska, Yu. Prykhodko, I. Rogalska-Yablonska, S. Savchenko, S. Saiko, and others. This problem found a place in the studies of foreign researchers: M. Franco, J. W. Kron, P. Nyborg, J. Richardson, A. Underhill.

The subject of our research is the process of socialization of philology students. the subject of the publication is the European experience of student socialization, in particular at the University of Pisa. The purpose of this article is an attempt to identify significant factors of student socialization in the Italian educational space.

Studies at the Department of Philology, Literature and Linguistics of the University of Pisa are carried out in the context of the socialization process: with special linguistic and pedagogical methods, it contributes to the formation of both professional and socio-cultural competence. Italian students do not only just get knowledge, abilities, skills, but also acquire linguistic and socio-cultural experience, which makes it possible to be effective in intercultural interaction.

Therefore, we believe that for the successful socialization of Ukrainian students, it is necessary to put into practice new practical methods that meet the requirements of a democratic society, based on modern pedagogical theories and current methodological principles.

In the new historical conditions of the university, it is necessary to return the role of the most important institution of socialization, to determine the ways of solving the problems of preparing a student for successful activity within the framework of a new system of social relations determined by the urgent demands of the market, on the one hand, and on the other - by the cultural values of a post-industrial society.

Key words: social pedagogy; High school; European integration.

REFERENCES

1. Yevtukh, M. B. & Serdyuk, O. P. (2002). *Social pedagogy*. Kyiv, Ukraine: IAPM.
2. Moskalenko, V. V. (2013). *Socialization of personality*. Kyiv, Ukraine: Phoenix.
3. Ovcharenko, G. E. (2005). *Pedagogical conditions of socialization of students of art and pedagogical specialties in extracurricular activities*. (Extended abstract of PhD dissertation). Luhansk: Luhansk National Pedagogical University. Taras Shevchenko, Ukraine.
4. Turchaninova, V. N. (2005). *Formation of students' professional competence in social work with the family*. (Extended abstract of PhD dissertation). Ekaterinburg,: YSU Russia.
5. Usik, O. F. (2010). *Formation of socio-cultural competence of students of philological specialties in the process of studying humanities*. (PhD dissertation). Kyiv, Ukraine: Institute of Pedagogy of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.
6. Making a European area of lifelong learning a reality. <http://ec.europa.eu/education/>
7. Meraz Lewis, Ramona B. (2011). The lived worlds and life experiences of residents in

О. БЛИЧЕНКО, В. КОВАЛЕНКО

Європейський досвід соціалізації студентів: на прикладі Пізанського університету

university linked retirement communities: A qualitative approach. Master's Theses and Doctoral Dissertations. 421:<http://commons.emich.edu/theses/421>

8. Ricardo Rodrigues, Stefania Ilinca, Maša Filipovič Hrast , Andrej Srakar and Valentina Hlebec. (2022). Care Task Division in Familialistic Care Regimes: A Comparative Analysis of Gender and Socio-Economic Inequalities in Austria and Slovenia. Sustainability, 14(15), 9423. :<https://doi.org/10.3390/su14159423>

Матеріали надійшли до редакції
02.12.2022 р.